

ŠTÚDIE

AMERICKÍ SLOVÁCI PRVEJ KATOLÍCKEJ
SLOVENSKEJ JEDNOTY V BOJOCH
DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY

MARTIN JAVOR

JAVOR, M.: American Slovaks of the First Catholic Slovak Union in the Battles of World War 2. *Vojenská história*, 1, 30, 2026, pp 7-23, Bratislava.

The participation of American Slovaks in Second World War operations remains an under-researched topic. This article discusses the wartime service of members of one of the largest Slovak-American fraternal organisations—the First Catholic Slovak Union—in the US Armed Forces during World War 2. It traces the fates of Union members from the attack on Pearl Harbor in December 1941 through the fighting in the Pacific in 1945. These are, in many cases, previously unknown stories of “our people” serving their new homeland. A portion of the article is devoted to the Union’s home-front contributions, including the purchase of war bonds and the financing of ambulances, aircraft, vehicles, and ships. The article is based on the archives of the First Catholic Union in North America and on the newspaper *Jednota*.

Keywords: American Slovaks; emigration; World War 2; Pacific War; Slovaks in the U.S. Army.

DOI: <https://doi.org/10.69809/vojhist.2026.30.1.1>

Život našich krajanov – amerických Slovákov a ich potomkov v USA mal mnoho podôb. Od angažovania sa v krajanových organizáciách, cirkevných zboroch či športových kluboch až po službu v americkej armáde. „Uncle Sam“, teda Strýko Sam ako národné zosobnenie USA, zlákal tisícky našich krajanov. Stopy amerických Slovákov nachádzame v takmer všetkých konfliktoch, ktoré viedla armáda USA, počnúc Americkou občianskou vojnou. Ich stopy vidíme aj v španielsko-americkej vojne a azda najvýraznejšiu stopu zanechali v oboch svetových vojnách, kde ich slúžilo niekoľko tisíc, pričom niekoľko stovák z nich položilo za svoju novú vlasť život. V štúdiu predstavím osudy Slovákov – členov Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v druhej svetovej vojne. Jednota bola jednak najsilnejšou slovenskou organizáciou v zámorí, jednak osudy jej členov – vojakov – sa nám podarilo spracovať vďaka kompletnému archívu a ich novinám *Jednota*.

Prvá Katolícka Slovenská Jednota (IKSJ, KJ) vznikla v centre amerických Slovákov v Clevelande v štáte Ohio v roku 1890. Jej zakladateľom bol známy slovenský kňaz Štefan Furdek. Bola poisťovacou spoločnosťou, ktorá do značnej miery sanovala neexistujúci sociálny systém v USA koncom 19. storočia. Postupne sa stala strešnou organizáciou slovenských katolíkov; pred vojnou mala takmer 50 000 členov a niekoľko miliónov dolárov majetku. Členovia IKSJ bojovali v armáde USA už v prvej svetovej vojne, svoje hrdinstvo však preukázali predovšetkým v tej druhej.

7. decembra 1941 japonské letectvo prepadlo americkú námornú základňu Pearl Harbor, čo znamenalo vstup USA do druhej svetovej vojny. Už pri útoku zahynul na torpédoborci Dawnes syn jednotárov zo Spolku č. 507 vo West Side, Cleveland, Ohio, Albert J. Hitrik. „*Náš spolubrat Bela Hitrik, dlhoročný úradník č. 507. K. J. a jeho rodinka boli upovedomení oddelením námorníctva Spoj. Štátov dňa 16. decembra, že ich syn Albert J. Hitrik, 25-ročný, zahynul na torpédoborci Dawnes v boji proti Japoncom, keď loď bola potopená počas zákerného útoku na Pearl Harbor. Mladý Hitrik, ktorý graduoval tu z West Technical School, vstúpil do námorníctva pred tromi rokmi ako dobrovoľník. Oplakávajú ho žiaľom*

zronení rodičia, jedna sestra a jeden brat, Tomáš Hitrik, saržant v tábore Dix, ktorý je už tiež v službe Strýka Sama skoro rok. Tomáš, keď táto smutná novina došla, bol práve doma na tri dni. No 17. decembra rozlúčil sa so svojimi milými rodičmi a sestrou, aby znovu odišiel do tábora.

Nebohý Albert posledne bol na dovolenke asi pred rokom. Keď sa lúčil so svojimi milými rodičmi a priateľmi, zaiste neočakávali títo, že ho už nikdy viac neuvidia. A on s radosťou a hrdý, že môže slúžiť pre Strýka Sama, odchádzal. Ale teraz, keď Tomáš odchádzal, bolo zaiste ťažko rodičom lúčiť sa s ním. Len niekoľko hodín po oznámení smrti Alberta, rodina dostala vianočné blahoželanie od neho, ktoré dával dňa 2. decembra. Tomáš, keď odchádzal, žiadal si len dostať sa čím prv na Havai, aby sa mohol pomstiť za smrť svojho brata aspoň desiatimi za jedného. V mene čísla 507 K. J. i touto cestou vyslovujem hlboko precitenu sústrasť. Boh vás poteš! Nebohý nech odpočívá vo svätom pokoji!. Jozef Jankura, úd č. 507 K. J.“¹

Zraneným v Pearl Harbor bol mladý Jednotár Eduard Ovečka, člen Spolku č. 35 z Lebanon, Pa. „... zaiste budú vám vlasy na hlave dupkom stavať, že musel to byť len Boží zázrak, ktorý zachránil nášho mladého Jednotára od istej smrti počas toho zákerného nápadu Japončikov na Pearl Harbor, lebo hoci bomby padaly okolo neho ako dážď, predsa obstál na žive.“² „V Pearl Harbor dňa 7. decembra 1941 utrpel 54 rán, z ktorých 24 bolo veľmi vážne, takže musel si odležať až 8 mesiacov vo vojenskej nemocnici.“³ V Pearl Harbor počas japonského útoku slúžil aj jednotár Vilém Benkovič, ktorý útok prežil.⁴

IKSJ niekoľkokrát od vstupu USA do druhej svetovej vojny vyjadrovala svoju oddanosť vláde a prezidentovi USA. Na výročnom stretnutí v roku 1942 vydala IKSJ uznesenie: „Prvá Katolícka Slovenská Jednota a všetci jej členovia stoja pri každom vernom Američanovi ako jeden národ a jeden človek, zjednotení a nerozdeliteľní, a ako verní a praví Američania stojíme pri našej vláde, aby sme zabránili šíreniu deštruktívnych ideológií nacizmu, fašizmu, komunizmu a hociakej forme diktátorstva alebo tyranských filozofií do našej milovanej Ameriky.“⁵ Deklarácia mala štyri strany, kde sa píše: „Je preto rozhodnuté Radou riaditeľov Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v mene jej členov 92,000 mužov, žien a detí, ktorí sú organizovaní v 1,110 spolkoch roztrúsených po mnohých štátoch, že sľubujeme vernosť zástave Spojených štátov amerických a Republike, s ktorou stojíme ako jeden národ, nerozdeliteľní so slobodou a spravodlivosťou pre všetkých.“⁶

IKSJ ihneď od začiatku vojny kúpila z hlavnej pokladnice vojnové bondy za 50 000 dolárov a začiatkom roka 1942 predseda Michal J. Vargovič oznámil organizovanie zbierky na dve sanitky pre potreby armády. „Amerika, naša Amerika, prežíva v terajšej svetovej vojne najvážnejšiu dobu celej svojej histórie. My sme boli prví napadnutí imperialistickou úlisnou vládou japonskou v nedeľu 7. decembra 1941 v Pearl Harbor. Tam boli mnohí naši slovenskí mladíci, ktorí obetovali svoje životy. Pozdĺž Atlantického pobrežia nacistické ponorky stále útočia na naše loďstvo, kde tiež už mnohí naši slovenskí mladíci zahynuli. Je to nepriateľ takéhoto vzoru, proti ktorému naša krajina a naši spojenci budú musieť bojovať; je to nepriateľ takého to vzoru, ktorého naše ozbrojené sily budú musieť podmaniť; je to nepriateľ takéhoto vzoru, ktorého musíme poraziť, aby sme si zachovali náš spôsob života; je to nepriateľ takéhoto vzoru, ktorého musíme vykytovať na zachovanie nášho katolicizmu a kresťanstva

¹ Mladý Hitrik zahynul v boji proti Japoncom. In: *Jednota*, 31. decembra 1941, s. 1.

² Mladý Jednotár, Srg. Ed. Ovečka bol vážne zranený v Pearl Harbor. In: *Jednota*, 11. februára 1942, s. 1.

³ Jednotár - hrdina doma na dovolenke. In: *Jednota*, 9. septembra 1942, s. 2.

⁴ Obdržali dobrú novinu a dar od syna z Pearl Harbor. In: *Jednota*, 7. januára 1941, s. 1.

⁵ Franklin D. Rooseveltovi, prezidentovi Sp. Štátov. In: *Zápisnica z ročnej schôdze*, 1941, s. 405 – 406.

⁶ To the President and the Congress of the U.S.A. In: *Zápisnica z ročnej schôdze*, Cleveland, Oh., 1942, s. 522.

sveta vôbec. A následkom toho budeme žiadani priniesť veľké obety. Naša vláda bude od nás žiadať, aby sme sa prispôbili k tejto vojne; my budeme žiadani pomôcť našej vláde tak, aby mohla viesť vojnu túto do toho najvyššieho stupňa. A aby sme i my Jednotári, my Amerikáni slovenského pôvodu, my katolíci preukázali svoje uznanie a povďačnosť Amerike za všetky príležitosti, ktoré nám boli poskytnuté tu v tej najlepšej krajine na celom svete, ja, čo predseda, osobne apelujem na všetky miestne spolky, na našich úradníkov, na náš ľud tu v Amerike, aby všemožne pomáhali našej krajine vtedy, kedy je na to najväčšia potreba, a tá potreba je tu práve teraz. Preto, čo vás predseda, otváram kampaň zbierky, ktorá ovšem, musí byť dobrovoľná, na sossbieranie dostatočného obnosu na zakúpenie jedného alebo viac ambulancov, ktoré budú darované ozbrojeným silám Spojených Štátov.

Sbierka táto započne sa 1. marca 1942 a potrvá za 90 dní. Mená milodarcov budú uverejnené v našom úradnom orgáne "Jednota" V kampani tejto každý predseda miestneho čísla vymenovaný bol za správcu kampane a každý predseda je týmto poverený zbierať milodary na zakúpenie týchto ambulancov.

Dokážme všetci i takto náš verný amerikanizmus, pracujme spoločne, dávajme a dávajme až nás to bude boieť, za víťazstvo. Všetky milodary majú byť zasielané direktne do úradovne predsedu: Pamätajte Pearl Harbor! S bratským pozdravom, Michal J. Vargovič, predseda IKSJ.⁷ Do mája na tento účel prispeli členovia IKSJ 1314,53 dolárov. V júli 1942 odovzdali Michal Vargovič, Ján Sabol a Andrej Putka kongresmanovi Pensylvánie Samuelovi A. Weissovi šek na kúpu dvoch sanitiek. „Ceremonie byly skutečně dojemné a fotografisti z United Press a Associated Press vzali viaceré snímky z tejto historickej udalosti. A kongresman Weiss túto pamätnú udalosť položil i na "Congressional Record". Je toto prvý raz, čo naša Jednota bola spomenutá na kongresnom rekorde za jej 52-ročného jestvovania.“⁸ Ambulancie boli posvätené 23. augusta 1942 v Detroite, Mich.⁹ „Jednotári a vôbec všetci Amerikáni slovenského pôvodu bývajúci v meste Detroite a okrese Owosso K. J., mali česť odovzdať tri ambulance americkej armáde, na ktoré jednotári prispeli dobrovoľnými zbierkami \$4,235.00.

Tieto ambulance posvätené boli v nedeľu 23. augusta popoludní na pozemkoch pri slov. kat. osade sv. Cyrila a Metoda. Posviacku previedol v Amerike dobre známy a horlivý pracovník dp. Jozef Zalibera, ktorému asistovali dp. Ján A. Blaško z Flint, Mich., dp. Ján Daniel z Owosso, Mich., dp. Andrej Forish z Detroit, Mich. a dp. Oskar Šuster v Detroit, Mich.

Slávnosť posviacky začala sa o 4. hodine popoludní. A hoci naši jednotári doznali sa o tejto len v sobotu a v nedeľu ráno, predsa prišli v tak veľkom počte, že naplnili celý veľký pozemok, ktorý sa nachádza pri kostole sv. Cyrila a Metoda. Posviacka bola prevedená dľa nasledovného programu:

1. Procesia kňazov a miništrantov z kostola na pozemky
2. Hudba zahrála americkú hymnu "Star Spangled Banner"
3. Hudba zahrála slovenskú hymnu "Hej Slováci"
4. Reč: dp. Jozef Zalibera, duchovný osady sv. Cyrila a Metoda
5. Reč - Ján J. Rusinák, výpomocný žalobca Wayne okresu, ktorý bol obradníkom slávnosti
6. Hudba zahrála niekoľko skladieb
7. Reč - Andrej G. Putka, predseda dozorcov KI. J.
8. Predstavení boli: dp. Ján A. Blaško z Flint, Mich., dp. Ján Daniel z Owosso, Mich., dp. Andrej Forish a dp. Oskar Šuster z Detroit, Mich.

⁷ Prehlas na všetkých hlavných úradníkov, úradníkov miestnych čísel a starostov IKSJ. In: *Jednota*, 25. februára 1942, s. 1.

⁸ Na ambulanc strýkovi Samovi. In: *Jednota*, 19. júla 1942, s. 1.

⁹ Vysviacka ambulancov sa podarila. In: *Jednota*, 5. augusta 1941, s. 1.

9. *Podakujúca reč - Štefan Kremaský, zap. najv. súdu K. J.*
10. *Hudba zahrála a obecenstvo zaspievalo "God Bless America".*
11. *Posviacka troch ambulancov pre americkú armádu*
12. *Úradné oddanie ambulancov v mene jednotárov br. Jánom Sabolom, hl. tajomníkom K. J.*
13. *Úradné prijatie ambulancov armádou U.S.A. skrze Lt. W. D. Gill z Fort Wayne, Mich.*
14. *Reč - dp. Ján Blaško, duchovný okr. Owosso K. J.*
15. *Pochod do kostola sv. Cyrila a Metoda, kde bolo požehnanie a modlitby, aby bol Boh milostivý všetkým jednotárom, ktorí sú vo vojenskej službe U. S. A. a Kanady, a vôbec všetkým našim americkým vojakom, chránil ich a poprial šťastného návratu domov. Slávnosť skutočne sa vydarila v každom ohľade.*¹⁰

Sanitky slúžili americkému vojsku v Afrike, Hlavný úrad na ne dal namaľovať nápis: „*Donated by the members of the First Catholic Slovak Union.*” *Verte mi, že keď niektorý z našich Jednotárov sa stretne na ceste a uvidí tento nápis, vysloví sa: "Áno, naša Jednota aj v ďalekej Afrike pamätá na svojich ednotárov, na svoj, na náš slovenský katolícky ľud."*¹¹

Slovensko-americká verejnosť bola šokovaná vyhlásením vojny USA Slovenskou republikou. V novinách *Jednota* som nenašiel priame správy o vyhlásení vojny Slovenskom, len čiastočné správy v článkoch predstaviteľov Slovenskej Lígy v Amerike. „*A teraz: k japonskej zrade pridružila sa i zrada mocipánov na Slovensku! Nie sice taká zákerná, podlá, vražedná, ale predsa len odsúdeniahodná. Za všetko, čo sme pre nich vykonali, za všetky obete a lásku, museli sme sa dožiť tejto hroznej hanby!*“¹²

V roku 1942 kúpila Jednota vojnové bondy za 100 000 dolárov v Amerike a za 40 500 dolárov v Kanade. V roku 1943 kúpila americké bondy za 439 650 dolárov a kanadské bondy za 108 000 dolárov.

Koncom roku 1942 mala IKSJ vo vojsku viac ako 4 000 členov, dvanásť z nich padli. V roku 1943 už bojovalo za americkú vlasť okolo 8000 jednotárov a 31 padlo. Spolky organizovali pre svojich členov odchádzajúcich do armády zábavy na rozlúčku, ako aj dávali za vojakov slúžiť sv. omše.¹³

Noviny *Jednota* každý týždeň prinášali fotografie a príbehy členov IKSJ vo vojne. Niekoľko článkov bolo venovaných jednotárskym rodinám, ktoré mali štyroch a viac rodinných príslušníkov v armáde. Právny poradca IKSJ Karol Chapla z Lorain, Ohio a jeho traja bratia boli všetci v armáde USA. Poručík Wallace Chapla slúžil vo vzdušných silách, kapitán Albert Chapla bol lekárom, podplukovník Benjamín Chapla bol pridelený k divízii rangerov a podplukovník Karol Chapla slúžil v Indii.¹⁴

Podobne rodina Novák zo Spolku č. 323 v Smock, Pa. mala päť synov slúžiacich svojej krajine: Steve Novák bol medzi prvými Američanmi, ktorí pristáli v Severnej Afrike, George Novák bol armádny inžinier, Paul Novák slúžil v námorníctve, Michael a Adam Novák slúžili doma v USA.¹⁵

¹⁰ Tri ambulance pre americkú armádu. In: *Jednota*, 2. septembra 1941, s. 1.

¹¹ Amerika je vo svetovej vojne. In: *Zápisnica XXVIII. konvencie. Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v Spojených Štátoch Amerických vydržiavanej v dňoch 6. - 10. septembra 1943 v Morrison Hotel v Chicago, Illinois. Middletown 1943, Chicago, 1943, s. 18.*

¹² Netraťme hlavy. In: *Jednota*, 7. januára 1942, s. 6.

¹³ Usporiadajú peknú zábavu na počesť junákov odchádzajúcich do služby Strýka Sama. In: *Jednota*, 2. septembra 1942, s. 3.

¹⁴ Právny radca Prvej Kat. Slov. Jednoty, Karol A. Chapla a jeho traja bratia sú dôstojníkmi v americkej armáde. Jeden je podplukovník. In: *Jednota*, 27. októbra 1943, s. 1.

¹⁵ The Novak Brothers of Bobtown, Pa. In: *Jednota*, 5. apríla 1944, s. 6.

Rodina Drapcho zo Spolku č. 299 v Clarence, Pa. sa mohla pochváliť tým, že mali štyroch synov a jednu dcéru v „službách strýčka Sama“. Emro Drapcho bol vodič sanitky, poručík Edward Drapcho bol letcom, seržant Cyril Drapcho bol v prápore stíhačov tankov, poručík Joseph Drapcho bol v ozbrojenej divízii a Josephine Drapcho bola v ženskom vojenskom zbore.

Jeden z najznámejších prípadov hrdinstva vojakmi – jednotármi je prípad dvadsaťročného Jozefa E. Durika. „*Veľmi smutná správa došla z oddielu námorníctva Spoj. Štátov pre nášho brata Michala Durika st., zapisovateľa č. 218. K. J. a jeho manželku oznamujúcu im, že ich syn Jozef, úd čísla 218. K. J., ktorý slúžil pri námorníctve Strýka Sama, prišiel nešťastnou náhodou o život na lodi U. S. S. Meredith dňa 15. marca 1942. Mladý Durik zverboval sa k námorníctvu len 5. januára tohto roku, keď mu bolo ešte len 19. rokov.*“¹⁶ Lod' zasiahlo náhodne vypustené torpédo a zranilo Durika a jeho priateľa. Jozef E. Durik bez ohľadu na svoje vlastné zranenia zobral škrtidlo a zachránil svojmu priateľovi život. Durik však svojim zraneniam podľahol. Ako písal hlavný veliteľ amerického námorníctva na Pacifiku, admirál Peter V. Nimitz, Durikovo hrdinstvo bude patriť „*medzi najkrajšie tradície námorníctva.*“¹⁷ Americké námorníctvo pomenovalo 10. októbra 1943 po hrdinovi Durikovi jednu zo svojich lodí. 12. júna 1944 zahynul vo Francúzsku aj jeho brat Ján Durik, rovnako člen Spolku č. 218 v Southwest, Pa.¹⁸

V septembri 1942 noviny *Jednota* uverejnili príbeh člena Spolku č. 215 z Hazleton, Pa. Andreja Hornáka, ktorý slúžil na lietadlovej lodi Lexington potopenej Japoncami 8. mája 1942. „*Mladý Hornák, keď videl, že loď sa už topí, skočil s viacerými spolunámorníkmi do vody, s ktorej o pol hodiny zachránený bol americkým krížnikom.*“¹⁹

Veľký ohlas mal príbeh dvoch slovenských vojakov zo Spolku sv. Cyrila a Metoda v Chicagu: „*Oba bratia z osady sv. Cyrila a Metoda v Chicagu, s inými námorníkmi, strávili 13 dní na mori v záchrannom člne po potopení ich lodi. O ich hrdinstve písaly všetky miestne denníky. Reportéri denníkov písali, že celý dej sa započal v bitke pri Šalamúnskych ostrovoch. Japonské lietadlo sa vrhlo i s celým nákladom bomb na americkú loď, na ktorej boli i naši už spomínaní junáci. Celá posádka, až na troch sa zachránila. Pitnej vody mali iba 4 galony. Sucháre bolo strašne zle prežívať, keďže ústa mali vysušené. Rovnako to bolo i s čokoládou. Slepila im ústa, lebo mali vysušené celé útroby. Po jedenástich dňoch boli všetci vysilení, ale na duchu neklesli. Najväčšou posilou im vraj bola nádej v Pána Boha, ktorú čerpali z modlitbovej knižočky. Túto knižočku mal jeden kamarát našich bratov Brinckových, John P. McKay. Jeho katolícka knižočka išla z rúk do rúk každý deň.*“²⁰

Ťažko ranený na fronte v Afrike bol zapisovateľ Spolku č. 224 v Chicagu František Bugal.²¹ Jednotár František Rubaha, člen Spolku č. 59 v Perth Amboy, NJ bol vážne zranený v bojoch na Tulagi. Kanadský Jednotár – Ján M. Juriga, zo Spolku č. 785 z Toronto, Ont., bol vážne zranený v bitke na Sicílii. „*A hoci bol až päť razy strelený, je už na ceste vyzdravenia a sľubuje, že pôjde si vyrovnat' účty s nepriateľom.*“²² Ťažko zranený bol aj Michal J.

¹⁶ Zahynul pri mori. In: *Jednota*, 1. apríla 1942, s. 1.

¹⁷ Joseph E. Durik, Our First hero, Posthumously Honored. In: *Jednota*, 20. októbra 1943, s. 7.

¹⁸ Druhý syn zabitý vo vojne. In: *Jednota*, 2. augusta 1944, s. 1.

¹⁹ Jednotár - námorník zachránený. In: *Jednota*, 2. septembra 1942, s. 1.

²⁰ Dvaja slovenskí námorní hrdinovia. In: *Jednota*, 28. októbra 1942, s. 2.

²¹ Brat František Bugal ťažko ranený na bojišti. In: *Jednota*, 6. januára 1943, s. 1.

²² Kanadský Jednotár - vojak zranený. In: *Jednota*, 22. septembra 1943, s. 1.

Mazur, člen Spolku č. 59 v Perth Amboy, NJ, ktorý bol postrelený v Taliansku. Nakoniec svojim zraneniam podľahol.²³

Prichádzali správy aj o nezvestných jednotároch. Takým bol „*gunner na lietadle*“ Jozef J. Cupina, člen Spolku č. 699 v Binghamton, NY.²⁴ Nezvestným bol aj mladý poručík Teodor Pochily, člen Spolku zo Schenectady, NY, ktorý bol navigátorom na lietajúcej pevnosti „*The Spirit of Franklin Co., Missouri*“, ktorá sa však z útoku nad Nemeckom nevrátila.²⁵ O mesiac neskôr bolo v Jednote oznámené, že Pochily je v nemeckom zajatí. Nakoniec bol zo zajatia vyslobodený.²⁶ Člen Spolku č. 25 v Youngstown, Ohio Eduard Dobran, strelec a „*bombovač na lietajúcej pevnosti*“ bol najskôr vyhlásený za nezvestného, nakoniec sa jeho lietadlo šťastne vrátilo z misie nad Berlínom.²⁷

Ďalším hrdinom – Jednotárom bol Alojz Gollat, člen Spolku č. 402 vo Fort William, Ontario, Kanada: „*Dozvedáme sa, že na corvette Morden slúži i fort-williamský Slovák Alojz Gollat, kde je topičom. Po torpédovaní spomenutého parníka corvette Morden privolaná bola na pomoc a záchranných prác sa osobne zúčastnil aj Alojz Gollat. Jeho otec, Andrej Gollat, rodák zo Zemanskej Dediny na Orave, je v Kanade už vyše 40 rokov.*“²⁸

Ján A. Valach, člen Spolku č. 245 vo Webster, Pa. bol niekoľkokrát vyznamenaný. „*Náš hrdina, technický saržant Ján Valach je synom Jozefa a Zuzany Valach. Otec pochádza zo Zástrania, ž. Trenčianskej a matka, rodená Zahurovičová z Rožkovian, ž. Šarišskej. Narodil sa v r. 1919 v Helvetia, Pa. Prvé vyznačenie, vyznačný letecký kríž (Distinguished Flying Cross) dostal za “hrdinstvo a mimoriadne výkony” pri hromadnom lete s Havajských ostrovov na Filipíny. Neskôršie bol seržant Valach vyznačený za hrdinské výkony od Malajského polostrova po Šalamúnové ostrovy. Za toto vyznačený bol striebornou hviezdou (Silver Star). A 14. novembra 1942 bolo oznámené, že namiesto druhej striebornej hviezdy dostal vyznačenie sväzkov dubových listkov (Oak Leaf Cluster). Bol guľometníkom na Lietajúcej Pevnosti počas letu nad Rabaulom na New Britain ostrove 7. augusta, keď jeho formácia napadnutá bola dvadsiatimi japonskými Zero lietadlami a v 25-minutovej bitke sostrelila ich sedem. Citácia uvádza, že Valach a štyria iní saržanti stáli ostražite na svojich miestach a strieľali zo svojich pušiek s takou bezchybnou presnosťou, že temer úplne rozprášili útok nepriateľských bojových lietadiel. Dňa 28. decembra usporiadaný bol banket na jeho počesť v Town Hall v East Douglas. Na bankete prečítané boli i viaceré listy, v ktorých pisatelia pochválili hrdinstvá mladého Valacha.*“²⁹

Vyznamenaný bol aj mladý Jednotár Jozef Krchnavý z Brackenridge, Pa., ktorý „*pocas jednej veľkej bitky v sev. Afrike proti silnej palbe zo strojových pušiek vystavil svoj život v nebezpečí, keď popravil telefonické spojenie, následkom čoho odrazené boli tri protiútoky nepriateľa. Za toto hrdinstvo náš mladý hrdina povýšený bol na desiatnika.*“³⁰ Jednotár poručík Albert P. Muška z Perth Amboy, NJ. bol vyznamenaný za „*vedenie letectvej formácie menších bombovačov nad nepriateľské letište, kde zničené boli tri nemecké*

²³ Zasa jeden jednotár položil život za vlasť. In: *Jednota*, 1. decembra 1943, s. 1.

²⁴ Mladý Jednotár vyhlásený za “missing in action”. In: *Jednota*, 1. septembra 1943, s. 1.

²⁵ Poručík T. M. Pochily nezvestný. In: *Jednota*, 1. septembra 1943, s. 1.

²⁶ Vyslobodený. In: *Jednota*, 13. júna 1945, s. 5.

²⁷ Jednotár - vojak, vyhlásený za nezvestného, žije. In: *Jednota*, 25. októbra 1944, s. 1.

²⁸ Slovák zachraňoval ľudí z topiacej sa lode. In: *Jednota*, 6. januára 1943, s. 1.

²⁹ Opisuje hrdinstvá nášeho mladého Jednotára, brata Jána A. Valacha, úda čísla 245. K. J. In: *Jednota*, 10. februára 1943, s. 2.

³⁰ Mladý Jednotár sa vyznamenal počas boja v Tunisii. In: *Jednota*, 12. mája 1943, s. 7.

*Messerschmidt 109-s lietadlá, práve keď tieto chystaly sa vyzdvihnúť do vzduchu. Poručík Muška dosiaľ viedol 25 útokov na nepriateľské územie.*³¹ Muška bol kapitánom lietadla, ktoré spustilo posledné bomby pri víťazstve v Tunisku, no o niekoľko mesiacov neskôr bol vyhlásený za nezvestného: „Major Muška, bombardier - navigator, ktorý už skončil jemu predpísaný počet útokov na nepriateľa, stratil sa počas letu z jeho bázy v Sicílii do Tunisie. Oznamuje sa tiež, že odoprel už viaceré dovolenky, pretože vraj „chcel byť v boji“³². Jednotár, poručík Filip T. Kujovský, člen Spolku č. 335 v Lebanon, Pa., bol vyznamenaný v bojoch na Šalamúnskych ostrovoch, kde „zabil sám osem Japoncov a prežil hrozné skúsenosti.“³³

Odmenený medailou bol Martin F. Zona, strelec na lietadle „Avenger“. Bol členom Spolku č. 450 v Cleveland, Ohio.³⁴ Svojou odvahou zaujal Jozef Horvat, člen Spolku č. 646 v Sagamore, Pa., ktorý bol trikrát zranený: „Prvý raz bol zranený v Sicílii. Keď sa vyzdravel, jeho oddiel transportovaný bol do Francie, kde bol druhý raz ranený, čo bolo 16. augusta a keď sa vyzdravel, zasa bol poslaný na front, kde bol po tretí raz poranený na obidve nohy. To bolo 23. septembra. Teraz je v špitáli kdesi v Anglii.“³⁵ Vyznamenaný bol aj Jednotár Andrej Pavlačka, ktorý „ako šéf oddielu telefonných drotov 360. batterie delostreleckého sboru viedol vo dne i v noci svoju posádku, často pod silnou kanonádou nepriateľa, aby zachoval telefonické spojenie medzi americkými sbormi v kampani na fronte pri meste Metz medzi 3. a 30. novembrom 1944“.³⁶

Ďalším vyznamenaným bol seržant Michal Mizerák, člen Spolku č. 432 vo Rossiter, Pa., ktorý takto v liste matke opísal svoj čin: „Drahá matko! Pýtali ste ma, aby som vám napísal, za čo som obdržal ten medál, ktorý som domov poslal. Ja som vám nechcel o tom písať, lebo viem, že i tak sa dost napláčete, ale keďže ma o to žiadate, tak píšem: Naša stotina chcela poslať niekoho na výzvedy ohľadne nemeckých pozícií. Avšak nikto nechcel ísť. Každý sa bál, že ho tam zabijú. Tak prihlásil som sa konečne ja na tú misiu, mysliac si, že ak Pán Boh bude so mnou, takže prídem šťastne nazad. A tak pošiel som teda o 11. hodine v noci, 2. júla 1944, plaziac sa na bruchu až kým som nebol len 50 metrov od nemeckej pozície. Tam som potom ležal celú noc i celý deň pozorujúc Nemcov, čo robia, ktorých som aj počul rozprávať sa. Videl som ich pušky... Tam v blate ležal som teda za celých 24 hodín. Veru ja nikdy nezapomnem, keď som bol medzi nebom a peklom. A len Pán Boh ma zachránil... Na druhý večer prišiel som šťastne ku svojej kompánii, zasa jednu míľu plaziac sa na bruchu. Veru sa mi všetci potešili.“³⁷

Medzi vyznamenanými bol aj člen Spolku č. 425 v Barberton, Ohio Ján Kuzmík: „Vyznamenaný bol za hrdinstvo v bojoch proti Japoncom na San Manuel, Luzon a Filipínach. Je radio operátorom pri delostreleckej baterii a počas veľkej nepriateľskej paľby stále udržiaval komunikáciu i vzdor nepriateľským tankom, súc vystavený nebezpečeniu.“

Postupne prichádzali správy o padlých vojakoch – členoch Jednoty. V auguste 1942 padol v Pacifiku „Jednotár - hrdina, br. Albert Šesták, syn Anny Šestákovej, ktorý slúžiac pri námorníctve Spoj. Štátov položil svoj mladý život na oltár slobody vo veľkej bitke v Pacifiku pri Midway dňa 7. júna. Náš mladý brat zverboval sa pred dvoma rokmi a teraz bol už „first

³¹ Jednotár-poručík Muška vyznačený. In: *Jednota*, 12. mája 1943, s. 7.

³² Major Muška nezvestný. In: *Jednota*, 29. decembra 1943, s. 1.

³³ Jednotár, poručík Kujovský vyznamenal sa v boji na Šalamúnoch. In: *Jednota*, 19. mája 1943, s. 1.

³⁴ Sgt. Martin F. Zona odmenený medailou. In: *Jednota*, 29. septembra 1943, s. 1.

³⁵ Jednotár - vojak tri razy zranený. In: *Jednota*, 6. decembra 1944, s. 1.

³⁶ Jednotár vyznamenaný. In: *Jednota*, 31. januára 1945, s. 1.

³⁷ List o hrdinstve Jednotára. In: *Jednota*, 25. marca 1945, s. 5.

class seaman". Keď matka zahynuvšieho Alberta bola upovedomená našou vládou, že jej syn padol v boji, odslúžená bola za neho veľká zádušná sv. omša, ktorú odslúžil v chráme Všetkých svätých dp. L. A. Morinec, náš duchovný.

*Rodičia nebohého pochádzajú zo Šarišskej župy, otec Andrej Šesták, ktorý zomrel pred 14 rokmi z Pokrivnice a matka, rod. Karabinošová zo Svini. Tak, brat Albert, spi sladký sen ako hrdina, ktorý si už viacej urobiť nemohol, ako obetovať svoj život za vlasť a slobodu.*³⁸

Člen Spolku sv. Jozefa v Clairton, Pa. František Soltis padol v Afrike, „*kde ho zastihlo nešťastie, lebo jeho lietadlo bolo sostrelené* a on tam položil svoj mladý život za našu slobodu. Keď už bolo úradné prehlásené, že náš František je mŕtvý, *náš duchovný otec velp. Martin B. Rubický, odslúžil za nebohého zádušnú sv. omšu. Celá farnosť, ba celé mesto vôbec usi- lovalo sa okriať to ranené srdce rodičov neb. Františka. A mestická rada zanecháva živú pamiatku pre všetkých Slovákov, lebo na svojej schôdzi rozhodla, že cesta do nového mesta sa bude volať "Soltis Drive", čo pamiatka prvého padlého vojaka z nášeho mesta v tejto vojne.*³⁹ V Afrike padol aj člen Spolku č. 220 v Nanticoke, Pa. Ján Kmetz.⁴⁰

V Novej Kaledonii padol v januári 1943 syn predsedu Spolku č. 645 v St. Louis, Ill. Anton Frano.⁴¹ Za novú vlasť padol aj Leo Lovasik, člen Spolku č. 664 v Tarentum, Pa.: „*Nebohý odišiel ku vojsku v mesiaci júl 1942 a bol pridelený ku letectvu čo rádio operátor na bombo- vacom lietadle. Poslaný bol do Anglie, kde sa zúčastnil viacerých náletov nad Nemecko. Ale jeho posledný nálet stal sa mu osudným.*⁴² Podobne zahynul člen Spolku č. 391 v Duryea, Pa. Michal Kundrat, ktorý „*bol operátorom rádia na bombieri a bolo to počas náletu nad Tokyo, keď bol bomber jeho sostrelený. Urobil až päť náletov nad Tokyo.*⁴³ Podobne Robert J. Sabol, syn riaditeľa atletického oddelenia Mládeneckého oddelenia, ktorý bol členom posádky lietadla B-29, zahynul 24. mája 1945.⁴⁴ Za mŕtveho bol vyhlásený kapitán Andrej C. Papsun zo Spolku č. 512 v Greensburg, Pa., ktorý bol pilotom na „*B-29 Winged Victory*“ a bojoval v Indii, na Okinawe a na Filipínach. „*Jeho posledný let bol na Tokio 26. mája 1945, kde jeho lietadlo bolo sostrelené a kde celá jeho posádka zahynula. Jeho rodičia pochádzajú zo starej vlasti; otec sa narodil v Jaklovci, ž. Spišská a matka v Olšovianoch.*⁴⁵

Počas náletu nad Nemeckom zomrel strelec na bombardéri Juraj Janiček, člen Spolku č. 480 v Cudahy, Wis.⁴⁶ Na americkom bombardéri ako rádiooperátor slúžil aj Jozef Bučko, člen Spolku č. 421 v Nanty Glo, Pa. Jeho lietadlo sa nevrátilo z misie nad Francúzskom 21. januára 1944.⁴⁷ Pri zrážke dvoch lietadiel zahynul v Pacifiku člen Spolku č. 595 v Muskegon Heights, Mich. Štefan Šimončík.⁴⁸ Na africkom fronte zahynul člen Spolku č. 2 v Pittsburgh, Pa. Ján Dzadovský.⁴⁹

³⁸ Mladý jednotár zahynul v boji v Pacifiku. In: *Jednota*, 12. augusta 1942, s. 2.

³⁹ Mladý Jednotár padol v boji v Afrike. In: *Jednota*, 25. novembra 1942, s. 2.

⁴⁰ Brat Ján Kmetz padol v boji v Afrike. In: *Jednota*, 27. januára 1943, s. 1.

⁴¹ Zasa jeden Jednotár padol v boji. In: *Jednota*, 10. februára 1943, s. 2.

⁴² Padol v boji za vlasť. In: *Jednota*, 17. novembra 1948, s. 1.

⁴³ Br. Michal Kundrat ml. zahynul v boji. In: *Jednota*, 20. februára 1946, s. 2.

⁴⁴ S. Sgt. Robert J. Sabol vyhlásený za mŕtvého. In: *Jednota*, 3. júla 1946, s. 1.

⁴⁵ Zahynul v leteckých bojoch. In: *Jednota*, 7. augusta 1946, s. 1.

⁴⁶ Lieut. Juraj Janiček padol v boji. In: *Jednota*, 26. januára 1944, s. 1.

⁴⁷ Zasa jeden jednotár vyhlásený za nezvestného. In: *Jednota*, 22. marca 1944, s. 1.

⁴⁸ Zasa jeden jednotár položil život na oltár vlasti. In: *Jednota*, 5. apríla 1944, s. 1.

⁴⁹ Mladý jednotár podľahol ranám utrpénym na bojišti. In: *Jednota*, 2. februára 1944, s. 1.

Na talianskom fronte zahynul v apríli 1944 aj Frank Bugal. „*V hrdinskom Fr. Bugalovi spolok sv. Štefana Kráľa č. 224 stráca dobrého úda a príkladného brata. Do nášho spolku vstúpil 8. augusta 1936. Keď dostal správu, že jeho verný kamarát Henry Zahumenský padol v boji na Aleutských ostrovoch, to ho veľmi zarmútilo. Na služobnom prápore spolok náš má 26 hviezd, z ktorých dve sú zlaté; tie reprezentujú našich dvoch hrdinov: Henry Zahumenského 1943 a Frank Bugala 1944*“.⁵⁰ 13. augusta v Taliansku zahynul aj člen Spolku č. 98 v Torrington, Conn. František Šimko.⁵¹

Po vylodení v Normandii prichádzali správy o padlých členoch IKSJ veľmi často. Už 7. júna 1944 vo Francúzsku zahynul člen Spolku č. 343 v Anita, Pa. Juraj S. Virostek.⁵² 12. júna 1944 vo Francúzsku padol Jozef J. Gresh, člen Spolku č. 373 v Toronto, Ohio.⁵³ Vo Francúzsku padol aj člen Spolku č. 376 v Schenectady, NY. Ján Matula,⁵⁴ ako aj člen Spolku č. 200 z Ford City, Pa. František J. Hrabovský, ktorý „*pomáhal vyhnat' Rommela z Afriky a neskoršie zase nemecké hordy zo Sicílie. Konečne bol poslaný do Anglie a ztamad' do Francie s inváziou*“.⁵⁵ Vo Francúzsku zahynul aj zapisovateľ Spolku č. 96 v Carrolltown, Pa. Michal J. Zajac.⁵⁶

Správy o padlých členoch Jednoty boli v každom vydaní novín Jednota. Vo Francúzsku padol člen Spolku č. 218 v Southwest, Pa. Štefan A. Kalata, člen Spolku č. 299 v Clarence, Pa. Štefan E. Jozefík,⁵⁷ člen Spolku č. 35 v Braddock, Pa. Ján R. Kovalik,⁵⁸ člen Spolku č. 402 vo Ft. William, Ontario, Kanada Albert Kresach,⁵⁹ Štefan Komár z Bayonne, NJ,⁶⁰ Emil Seman zo Spolku č. 636 v Rossford, Ohio,⁶¹ Štefan Gottvald zo Spolku č. 582 v Yukon, Pa.,⁶² Andrej J. Imro zo Spolku č. 628 v Homestead, Pa.,⁶³ Jozef Kožuch, člen Spolku č. 200 vo Ford City, Pa.⁶⁴, Štefan Lesnák zo Spolku č. 260 v Youngstown, Ohio,⁶⁵ Frank Klapach zo Spolku č. 380 v Canonsburg, Pa.⁶⁶

Obzvlášť tragický bol francúzsky front pre rodinu Gordanovcov zo Spolku č. 102 v Trenton, NJ, ktorá prišla o dvoch svojich členov – Jozefa a Jána Gordana.⁶⁷ Vo Francúzsku

⁵⁰ Obetoval život za svoju americkú vlasť. In: *Jednota*, 7. júna 1944, s. 2.

⁵¹ Mladý jednotár padol v Taliansku. In: *Jednota*, 20. decembra 1944, s. 1.

⁵² Padol za vlasť. In: *Jednota*, 12. júla 1944, s. 1.

⁵³ Zasa jeden jednotár padol v boji. In: *Jednota*, 9. augusta 1944, s. 2.

⁵⁴ Padol v boji. In: *Jednota*, 16. augusta 1944, s. 1.

⁵⁵ Prvý Jednotár z Ford City padol v boji. In: *Jednota*, 23. augusta 1944, s. 1.

⁵⁶ Padol za vlasť. In: *Jednota*, 10. augusta 1944, s. 1.

⁵⁷ Zasa jeden jednotár padol v boji; Jeden Jednotár zabitý, druhý zranený v boji. In: *Jednota*, 30. augusta 1944, s. 2.

⁵⁸ Úd č. 35. K. J. zabitý vo Francii. In: *Jednota*, 20. septembra 1944, s. 1.

⁵⁹ Kanadský jednotár - vojak zabitý vo Francii. In: *Jednota*, 27. septembra 1944, s. 1.

⁶⁰ Zasa jeden Jednotár padol za vlasť. In: *Jednota*, 27. septembra 1944, s. 1.

⁶¹ Padol vo Francii. In: *Jednota*, 4. októbra 1944, s. 1.

⁶² Brat Štefan Gottvald padol v boji. In: *Jednota*, 4. októbra 1944, s. 1.

⁶³ Sgt. Andrej J. Imro padol za vlasť. In: *Jednota*, 4. októbra 1944, s. 1.

⁶⁴ Druhý jednotár č. 200 K. J. dal svoj život za slobodu. In: *Jednota*, 22. novembra 1944, s. 2.

⁶⁵ Podľahol ranám utrpénym na bojišti. In: *Jednota*, 6. decembra 1944, s. 1.

⁶⁶ Zabitý vo Francii. In: *Jednota*, 20. decembra 1944, s. 1.

⁶⁷ Priniesli tú najvyššiu obeť za vlasť. In: *Jednota*, 10. januára 1945, s. 1.

zomrel 15. júla aj člen Spolku č. 430 v Newark, NJ Andrej S. Eržin, 10. septembra 1944 člen Spolku č. 333 v Grassflat, Pa. Andrej Petkáč,⁶⁸ 10. novembra 1944 člen Spolku č. 353 v Bellaire, Ohio Jozef Hušek,⁶⁹ 10. októbra 1944 člen Spolku č. 245 vo Webster, Mass. Jozef Hvizdoš.⁷⁰ Pri zrútení lietadla, kde bol delostrelcom, zahynul 18. apríla 1945 člen Spolku č. 220 v Rhone, Pa. Štefan Kmetz.⁷¹

14. februára 1945 zahynul člen Spolku č. 784 v Montreale, Quebec, Kanada, Štefan Bachleda. „*Slúžil na rýchlych torpédových člnoch*“.⁷² Na lodi USS Serpens, ktorá bola torpédovaná, zahynul člen Spolku č. 163 v Joliet, Ill. Ján Albert Dancišák.⁷³

Pri vylodení v Guadalcanal padol 23. novembra 1943 člen Spolku č. 340 v N. Tarrytown, NY. Ján Azaltovič.⁷⁴ Na Guame padol člen Spolku č. 36 v Bayonne, NJ Ján Kazimer.⁷⁵ V Pacifiku bol do mora s úplnou vojenskou poctou pochovaný člen Spolku č. 311 v Monessen, Pa. Ján E. Varga, ktorý padol 10. novembra 1944.⁷⁶ V Pacifiku zahynul 17. júla 1944 aj František Stano, člen Spolku č. 527 v Iselin, Pa.⁷⁷ 5. decembra 1944 padol v južnom Pacifiku Ján Potočiar, člen Spolku č. 714 v Dayton, Ohio.⁷⁸ Na ostrove Leyte padol 13. novembra 1944 člen Spolku č. 703 z Chicaga, Ill. Július J. Murgaš.⁷⁹ 1. februára 1945 padol na Luzone na Filipínach člen Spolku č. 206 vo Phoenixville, Pa. Ján Mráz.⁸⁰ Na Filipínach 8. februára 1945 padol aj Cyril Mrva, člen Spolku č. 756 v Owosso, Mich.⁸¹ Na rovnakom mieste - Luzone, Filipíny padol aj člen Spolku č. 114 v Shenandoah, Pa. Jozef Ješínský⁸²; Pavel Bezek, člen Spolku č. 421 v Nanty Glo, Pa. 16. mája 1945⁸³ a člen Spolku č. 340 v N. Tarrytown, Pa. Eduard Kolarič.⁸⁴ Na torpédovanej lodi v Pacifiku padol 29. januára 1945 člen Spolku č. 315 v Munhall, Pa. František Gretz.⁸⁵ Na filipínskych ostrovoch padol 8. mája 1945 zapisovateľ Spolku č. 313 z Chicaga Anton Krotiak.⁸⁶ V Indii padol 4. mája 1945 člen Spolku č. 595 v Muskegon Heights, Mich. Alojz Vandák.⁸⁷

⁶⁸ Brat Andrej Petkáč padol za vlasť. In: *Jednota*, 25. januára 1945, s. 3.

⁶⁹ Brat Jozef Hušek padol v boji. In: *Jednota*, 31. januára 1945, s. 1.

⁷⁰ Padol za vlasť. In: *Jednota*, 21. februára 1945, s. 1.

⁷¹ Priniesli tú najvyššiu obeť za vlasť. In: *Jednota*, 6. júna 1945, s. 2.

⁷² Zahynul v službe kanadského námorníctva. In: *Jednota*, 9. mája 1945, s. 2.

⁷³ Dal život za vlasť. In: *Jednota*, 16. mája 1945, s. 1.

⁷⁴ Zabitý v Guadalcanáli. In: *Jednota*, 27. septembra 1944, s. 1.

⁷⁵ Raný jednotár zomrel. In: *Jednota*, 6. decembra 1944, s. 1.

⁷⁶ Mladý jednotár zabitý v Pacifiku. In: *Jednota*, 13. decembra 1944, s. 1.

⁷⁷ Jeden padol, druhý je nezvestný. In: *Jednota*, 25. januára 1945, s. 2.

⁷⁸ Obetoval život za vlasť. In: *Jednota*, 7. februára 1945, s. 1.

⁷⁹ Padol za vlasť. In: *Jednota*, 28. februára 1945, s. 1.

⁸⁰ Padol v boji za vlasť. In: *Jednota*, 7. marca 1945, s. 1.

⁸¹ Jednotár podľahol ranám utrpeným v boji. In: *Jednota*, 25. marca 1945, s. 2.

⁸² Jozef Ješínský položil život za vlasť. In: *Jednota*, 11. apríla 1945, s. 1.

⁸³ Brat Pavel Bezek zahynul na Filipínach. In: *Jednota*, 25. apríla 1945, s. 1.

⁸⁴ Zasa im jeden úd padol vo vojne. In: *Jednota*, 1ž. mája 1945, s. 2.

⁸⁵ Dal život za vlasť. In: *Jednota*, 23. mája 1945, s. 1.

⁸⁶ Dal život za vlasť. In: *Jednota*, 30. mája 1945, s. 1.

⁸⁷ Zabitý v Indii. In: *Jednota*, 30. mája 1945, s. 1.

Na Filipínach padol aj seržant Pavel A. Gallik, člen Spolku č. 776 v Simpson, Pa.⁸⁸

Pre niektoré spolky boli straty likvidačné. V priebehu pár mesiacov prišli napríklad v Spolku č. 292 vo Windber, Pa. o dvoch členov: „*Naše číslo je vo veľkom smútku, lebo utratilo dvoch svojich mladých údov, ktorí položili svoj mladý život na oltár vlasti počas vojenskej služby.*“ Andrej J. Emro zahynul počas potopenia lode 16. septembra 1943 a Cyril M. Hudák prišiel o život počas bombardovania Japoncov v Indii. Hudák bol strelcom na „*bombovači*“ a počas náletu zomrel.⁸⁹ Na deň svojich narodenín padol člen Spolku č. 259 v Struthers, Ohio Martin Sedlák. „*Mladý hrdina bol znamenitým parašutistom, v čom sa viac razy vyznamenal. Padol na talianskom fronte.*“⁹⁰ V januári 1944 zahynul na talianskom fronte Štefan Lenča, „*veľmi činný vo spolkovom živote. Za niekoľko rokov bol dozorcom v MO a tiež v č. 333 K. J. Mal účasť na 2. a 3. olympiáde K. J. v Perth Amboy, NJ a v Pittsburgh, Pa. a bol i výtečným loďovým hráčom a členom loďovej čaty, ktorá vydobyla si čampionstvo v Keystone Jednota League roku 1941.*“⁹¹

V Nemecku zahynul člen Spolku č. 796 v Egypt, Pa. Vilém B. Hudák,⁹² zapisovateľ Spolku č. 206 vo Phoenixville, Pa. Ján Štec,⁹³ 1. januára 1945 padol v Nemecku Alojz Bistryak, člen Spolku č. 629 v Chicago, Ill.⁹⁴ „*Niekde v Nemecku*“ zahynul aj Eduard Charney, člen Spolku č. 200 vo Ford City, Pa.⁹⁵ Pri delostrelectve zahynul na nemeckom fronte 25. februára 1945 Eduard J. Bindas, člen Spolku v Youngstown, Pa.⁹⁶ V Holandsku padol 1. novembra 1944 Ján Gonás zo Spolku č. 228 z Lorain, Ohio.⁹⁷ Jozef Mandula, člen Spolku č. 581 v Gary, Ind. zahynul 2. januára 1945: „*Rodičia jeho pochádzajú z Veľkej Breznice, ž. Zemplínskej a do Ameriky prišli pred 21 rokmi, kedy nebohému hrdinovi bolo ešte len štyri roky. Nebohý prihlásil sa ku letectvu 5. decembra 1943. Bol delostrelcom na lietadle.*“⁹⁸ Po prekročení rieky Rýn 11. marca 1945 padol Michal Baran, člen Spolku č. 532 v Black Lick, Pa.⁹⁹ V Nemecku padol 20. marca 1945 Peter Petraš, člen Spolku č. 290 v Raritan, NJ.

V Nemecku padol 17. marca 1945 aj známy jednotár, majiteľ obchodu „*Mica Furniture Store*“ Jozef B. Miča, člen Spolku č. 510 v Kenosha, Wis.¹⁰⁰ V nemeckom zajatí 14. januára 1945 zomrel člen Spolku č. 278 v Middletown, Pa., pilot lietadla P-47 Cyril J. Konečný.¹⁰¹

Často boli v novinách Jednota uverejnené ďakovné listy za vyplatenie posmrtnej podpory po synovi – padlom členovi IKSJ, ako v prípade Štefana Elijaša, člena Spolku č. 142 v Marblehead, Ohio. „*Náš syn padol v boji za svoju americkú vlasť na Filipínach. Veru je*

⁸⁸ Saržant Pavel A. Gallik zabitý na Filipínach. In: *Jednota*, 27. februára 1946, s. 1.

⁸⁹ Dvaja mladíci š. 292. K. J. dali život za vlasť. In: *Jednota*, 9. februára 1944, s. 2.

⁹⁰ Padol v boji. In: *Jednota*, 23. februára 1944, s. 1.

⁹¹ Zasa jeden jednotár zahynul v Taliansku. In: *Jednota*, 3. mája 1944, s. 2.

⁹² Jednotár zabitý v Nemecku. In: *Jednota*, 3. januára 1945, s. 1.

⁹³ Dal svoj život za vlasť. In: *Jednota*, 17. januára 1945, s. 1.

⁹⁴ Brat Alojz Bistryak padol v boji. In: *Jednota*, 2á. februára 1945, s. 2.

⁹⁵ Zasa stratili jedného brata vo vojne. In: *Jednota*, 14. marca 1945, s. 2.

⁹⁶ Padol v boji. In: *Jednota*, 28. marca 1945, s. 1.

⁹⁷ Brat Gonás padol. In: *Jednota*, 7. marca 1945, s. 1.

⁹⁸ Obetoval život za vlasť. In: *Jednota*, 11. apríla 1945, s. 1.

⁹⁹ Brat Michal Baran padol v boji. In: *Jednota*, 15. apríla 1945, s. 2.

¹⁰⁰ Lt. Jozef B. Miča padol za vlasť. In: *Jednota*, 11. júla 1945, s. 1.

¹⁰¹ Lt. Cyril J. Konečný zomrel v zajateckom tábore. In: *Jednota*, 18. júla 1945, s. 1.

*nám ľúto za naším drahým synom. Prajeme vám všetkým, drahí bratia, aby vás Pán Boh každého jedného chránil od takého veľkého žiaľu, aký my prežívame. My by sme veru radšej boli videli svojho syna, ako tých tisíc dolárov, lebo človek nemôže mať v žiadnych peniazoch toľkú potechu ako vo svojich milých dietskach.*¹⁰²

IKSJ mala medzi vojakmi aj vysoko postavených členov. V júni 1942 bol povýšený na majora Jozef Hradel, člen Spolku č. 748 z Niles, Mich.¹⁰³ Ján Čupela, člen Spolku č. 707 v Hazleton, Pa. bol od prvého júla 1942 povýšený na „*First Class Private*“.¹⁰⁴ Člen Spolku č. 756 v Owosso, Mich. Ján M. Gašparovič bol v auguste 1942 povýšený na poručíka. Jeho rodičia Ján a Katarína Gašparovič pochádzali z Budmeríc. Mali 12 detí, všetci boli členmi IKSJ.¹⁰⁵ Poručíkom bol aj člen Spolku č. 35 v Braddock, Pa. Leo Semeš.¹⁰⁶ Hodnosť kapitána v U.S. Medical Corps získal Jozef J. Šofranec, člen Spolku č. 25 v Youngstown, Ohio.¹⁰⁷ V armáde USA slúžil aj hlavný lekár IKSJ Anton J. Novák.¹⁰⁸ Na kapitána bol v roku 1943 povýšený Ján A. Širáč z Lansford, Pa. Slúžil na lekárskom oddelení v Camp Rucker, Alabama.¹⁰⁹

Najväčšou hviezdou IKSJ bol Michal C. Cherveňák: „*ktorý hral veľkú rolu vo výrobe atomickej bomby. Mladý Cherveňák je graduantom pennsylvánskeho štátneho kolegia; je chemickým inžinierom. Celé tri roky strávil na výskume atomickej bomby so svetochýrnymi vedcami a chemikami. Obaja boli členami Mládeneckého oddelenia a teraz sú členami Jednoty.*“¹¹⁰

Jednota mala vo vojsku aj pilota bombardéra B-24 Liberator, ktorým bol Lieut. C. G. Scerback, člen Spolku č. 425 v Barberton, Ohio.¹¹¹

Medzi zajatými bol František Yellen, člen Spolku č. 59 v Perth Amboy, NJ.¹¹²

Noviny Jednota publikovali listy od vojakov – jednotárov: „*Teraz, keď vojna vypukla, zadržali nás tu v Kalifornii. Ale neviem, kedy pôjdeme preč, ani kde pôjdeme. Tu sa mi páči. Ľudia sú veľmi milí k vojakom. A to - veľa pomáha dobrej morálke vojska. Ešte som nevidel tak vojakov uctiť ako tu na západe. Ťažko bolo zanechať domov, rodičov. Ale to mnohí chlapci museli urobiť, nielen ja. Úfam, že Pán Boh pomôže našej krajine k skorému víťazstvu. Preto obraciam sa na našich čitateľov, aby aspoň modlitbami podporovali naše vojsko. Sgt. Karol A. Skoda.*“¹¹³

V tomto ťažkom období sa uskutočnila XXVIII. konvencia IKSJ v septembri 1943 v Morrison Hoteli v Chicagu, Ill. Na konvenciu prišlo len 277 delegátov, čo bolo oveľa menej než na poslednej konvencii. Michal J. Vargovič vo svojom príhovore ďakoval členom Jednoty za prejavy patriotizmu: „*Prívet hl. predsedu nebol by úplne kompletný bez nejakých poznámok od vašeho predsedu o PATRIOTIZMU našej organizácie a jej členstva. O tomto predmete*

¹⁰² Ďakujú za posmrtnú podporu po synovi, ktorý padol v boji za vlasť. In: *Jednota*, 27. októbra 1943, s. 1.

¹⁰³ Jednotár majorom. In: *Jednota*, 3. júna 1942, s. 1.

¹⁰⁴ Povýšený. In: *Jednota*, 1. júla 1942, s. 1.

¹⁰⁵ Ján M. Gašparovič poručíkom. In: *Jednota*, 19. augusta 1942, s. 1.

¹⁰⁶ Jednotár - poručík. In: *Jednota*, 2. septembra 1942, s. 1.

¹⁰⁷ Jednotár - kapitán. In: *Jednota*, 14. októbra 1942, s. 1.

¹⁰⁸ Hl. lekár v službe Strýka Sama. In: *Jednota*, 23. septembra 1942, s. 1.

¹⁰⁹ Povýšený na kapitána. In: *Jednota*, 6. januára 1943, s. 1.

¹¹⁰ Jednotár pracoval na výrobe atomickej bomby. In: *Jednota*, 5. septembra 1945, s. 1.

¹¹¹ Pilot bombera. In: *Jednota*, 12. júla 1944, s. 1.

¹¹² František Yellen, úd č. 59 v zajatí Japoncov. In: *Jednota*, 24. februára 1943.

¹¹³ Od vojaka - jednotára. In: *Jednota*, 14. januára 1942, s. 1.

chcem sa tu vysloviť, aby všetci ľudia v celých Spojených Štátoch a v Kanade mali príležitosť poznať a byť oboznámení s činnosťami, ktoré Jednota koná v týchto kritických časoch a v tejto svetovej vojne. A verte, mohol by som tu spomnúť mnohé veci, ktoré naša Jednota vykonala pre naše Spojené Štáty a na ktoré je pyšná a hrdá. Chcem tu poznamenať, že my sme prvá organizácia medzi všetkými podpornými organizáciami v Amerike, ktorá úspešne nasbierala nadosť peňazí zakúpiť tri ambulance pre našu armádu. My sme boli prvá organizácia, ktorá darovala tieto ambulance našej vláde Spojených Štátov. Pre tento skutok dostalo sa nám hodného uznania z vojnového departmentu, asiže od generála Ulio, ktorý nám zaslal úradné písomné uznanie, z čoho dali sme kopie vytlačiť a tieto boly zaslané všetkým číslam našej organizácie.

Ďalej chcem spomenúť, že skrze naše spolky v Spojených Štátoch a v Kanade naša organizácia darovala na Červený Kríž, U. S. O. a na Kanadský Červený Kríž. Naši úradníci sa tiež všemožne vynasnažujú vo všetkých riadnych a mimoriadnych činnostiach. Zároveň aj naši členovia v celej Amerike a v Kanade obetave venujú svoj čas vo fabrikách a v mlynoch, aby sa vyhotovila munícia pre naše Spojené Štáty a Kanadu. Ja nemyslím, žeby bol čo len jeden spolok, ktorý nedaroval aspoň čo-to našemu cieľu, aby sme čím skôr uvideli deň víťazstva. Všetci spolupracujeme, lebo v spojení je moc a ja myslím, že my Slováci sme najlepšie spojený národ v Amerike.

V meste Pittsburghu naši Slováci darovali "Flying Fortress" našej armáde. V Clevelande Slovenská Liga v Amerike totiž my Slováci darovali sme tri "Training Planes" Spojených Štátov. V Milwaukee, Wis. naši Slováci darovali ambulance a v New York City vydržiava sa voľná zbierka, aby tam tiež mohli zakúpiť ambulance. Zároveň aj naša sesterská organizácia, Prvá Katolícka Slovenská Ženská Jednota a jej spolky a členstvo zakúpily stá a stá "Chapel Cars" pre našu armádu.

Áno, dali sme číro našej vláde. Hej, dali sme aj vlastné životy našich mladíkov. Máme 7,000 našich mladíkov, ktorí slúžia v armáde Spojených Štátov. A veru hrdí sme na to. Ďalšia zvesť nás aj zabolí, ale predsa hrdí sme aj na to, že dodnes naša Jednota stratila 40 týchto mladíkov. Štyridsať ich položilo svoj život za našu vlasť a nikdy sa nám už nenavrátia.

Čo sa týka zakúpenia bondov, my Slováci katolíci v celých Spojených Štátoch zakúpili sme vojnové bondy do 25 miliónov.

Tieto sú len pár obetavých vecí, ktoré naši slovensko-katolícki Jednotári vykonali v prospech našej vlády cieľom aby sme čím skôr získali pokoj celého sveta.

Ďalej, čo sa týka našich bratov Jednotárov, ktorí slúžia v armáde Spoj. Štátov, na tých sme tiež nezabudli. Všetkým tým chlapcom zaslali sme osobný medál, na ktorom je vytlačené jeho meno a na druhej strane je tam medál Neпоškvrneného Počatia Panny Márie, ktorá ochraňuje našich vojakov dňom i nocou až kým sa nám nenavrátia a až kým nezvíťazíme."¹¹⁴

Na strieborné medaily pre vojakov – jednotárov išlo 2871,58 dolárov. Bolo rozhodnuté zakúpiť 3000 medailí pre členov Jednoty, ktorí mali slúžiť v armáde USA alebo v Kanade. Koncom januára 1943 bola zakúpená ďalšia zásoba medailí, spolu ich bolo 5000.¹¹⁵

IKSJ prispela 100 000 dolárov aj Americkému červenému krížu.¹¹⁶ Podporili aj organizáciu U. S. O. príspevkom na zariadenie centra pre americké vojsko.

¹¹⁴ Prívet hl. predsedu I. Kat. Slov. Jednoty. In: *Zápisnica XXVIII. konvencie. Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v Spojených Štátoch Amerických vydržiavanej v dňoch 6. - 10. septembra 1943 v Morrison Hotel v Chicago, Illinois. Middletown 1943, Chicago, 1943, s. 28 – 30.*

¹¹⁵ Amerika je vo svetovej vojne. In: *Zápisnica XXVIII. konvencie. Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v Spojených Štátoch Amerických vydržiavanej v dňoch 6. - 10. septembra 1943 v Morrison Hotel v Chicago, Illinois. Middletown 1943, Chicago, 1943, s. 19.*

¹¹⁶ Zpráva predsedu. In: *Zápisnica XXVIII. konvencie, Chicago, 1943, s. 19.*

V roku 1944 zakúpilo členstvo IKSJ vojnové bondy za 44 175 dolárov, a tak meno IKSJ nieslo päť „ambulančných vlakov armády Spojených Štátov“. Výkup bondov z pokladnice IKSJ dosiahol v roku 1944 v USA 885 000 dolárov a za 147 500 dolárov bondov kanadských. Vo vojne bolo vyše 8000 jednotárov a v roku 1944 ich padlo 149. Americká vláda pomenovala po amerických Slovákoch tri lode slobody – Rev. Štefan Furdek, Generál Milan Rastislav Štefánik a Seržant Matej Kocák. Vláda odmenila i jednotlivé mestá, v ktorých Slováci pracovali za úspech vojnových pôžičiek. Scranton dostal bombardovacie lietadlo s názvom „Anthracite American Slovak“. Slováci z Milwaukee zas získali bombardovacie lietadlo „Slovaks of Wisconsin“.¹¹⁷

Z radov IKSJ narukovalo do armády USA a Kanady spolu 8919 mužov, z ktorých 438 padlo. Do apríla 1942 napríklad farnosť sv. Cyrila a Metoda v Bridgeport, Conn. poslala do armády 150 svojich farníkov – členov Jednoty. Farnosť sv. Vendelína v Clevelande poslala 100 a malá farnosť sv. Jozefa v Owosso, Mich. poslala 50 svojich farníkov. Do roku 1944 mala farnosť sv. Jána Krstiteľa v Allentown, Pa. 320 svojich farníkov v americkej armáde.¹¹⁸ Jednota rozposielala slovenským farnostiam knihy cti, aby do nich zapisovali mená Slovákov, ktorí odišli do armády. Všetkým členom IKSJ, ktorí slúžili v ozbrojených silách do apríla 1943, bolo rozdáných viac ako 4000 strieborných medailí.¹¹⁹

Od vstupu USA do vojny noviny Jednota vôbec nepublikovali články o Slovenskom štáte a jeho spojení s Nemeckom. O Slovenskom národnom povstaní je prvý článok až z 27. septembra 1944: „Staré slovenské príslovie hovorí: Never Nemcovi zakiaľ je teplý. Zaiste takto si myslia Slováci aj keď nacisti zabrali Slovensko. Nebolo inej cesty; museli sa poddať ozrutnej nemekej vojenskej mašine. Že by Slováci boli spokojní s nemeckou nadvládou, to žiadny dobrý Slovák a rozumný človek by neuznal. Slováci museli všetko trpeť. A v dejinách sveta žiaden iný národ nepretrpel toľko, ako slovenský národ. Česi majú svoje Lidice, ale Slovensko bolo „Lidicami“ odkedy sa dejiny píšu!

Teraz Slováci povstali proti Nemcom. O tom sa začalo písať ešte asi pred mesiacom. Že na Slovensku vrelo, to sme vedeli. Ale nevedeli sme, práve kedy to vybuší v otvorený boj. Stalo sa to v posledných dňoch augusta. A je to boj o slobodu, o život slovenského národa. Práve takýmto bojom, akým bol ten za prvej svetovej vojny, po ktorej Slováci mali dostať svoju slobodu a po ktorej mala sa uskutočniť Pittsburská Dohoda.

Veru, nadišiel najsvrchovejší čas, aby aj slovenskí Američania trocha sa prebudili a rozkľúbali za slobodu a život slovenského národa. Prešiel jeden mesiac od povstania slovenských vlastencov, slovenské dediny miznú a slovenská krv tečie potokami... hej, ZA SLOBODU A ŽIVOT SLOVENSKÉHO NÁRODA! A o tom nečítali sme ešte ani jeden „úradný výrok“ našich slovenských organizácií. Na Slovensku horí a my, zdá sa nám, ešte stále sa chováme ako deti nemých otcov. Veru, bratia a sestry, veľmi smutno to vyzerá. Každý starokrajový národ má akú-takú oporu vo svojich krajanoch v Amerike, ale ten Slovák je opustený ako prst. Nesmieme už odkladať s prepotrebnou prácou za život národa. Pričinné sa teraz u patričných úradov, aby ten náš národ nebol zase zaznávaný v povojnovom svete. Áno, ktorý národ je ochotný bojovať, život obetovať, ten je aj súci a schopný panovať! NECH ŽIJE SLOVENSKÝ NÁROD A SLOVENSKO!¹²⁰

Začiatkom roka 1945 sa Hlavný úrad Jednoty rozhodol poskytovať systematickú pomoc vracajúcim sa vojakom IKSJ. 25. apríla 1945 začala špeciálna zbierka na bronzovú tabuľu,

¹¹⁷ Jednota, 24. mája 1944, s. 1. a ďalšie.

¹¹⁸ Naše slovenské katolícke osady a počet ich vojakov. In: Jednota, 29. apríla 1942, s. 4.

¹¹⁹ Jednota, 21. apríla 1943, s. 1.

¹²⁰ Slováci povstali proti Nemcom. In: Jednota, 27. septembra 1944, s. 4.

zaznamenávajúcu všetky mená členov IKSJ, ktorí slúžili v ozbrojených silách, a takisto bola založená vzdelávacia nadácia na poskytovanie peňazí na vzdelávanie detí, ktorých otcovia boli vo vojne. Rada riaditeľov IKSJ stanovila ako cieľ zbierky 50 000 dolárov a prispela prvými 5000 dolárov.¹²¹ Do 23. januára 1946 však bolo vyzbieraných iba 12 915 dolárov, čo bolo sklamaním.¹²²

Pamätajúc na svojich veteránov a na ich príbuzných sa Hlavný úrad KJ rozhodol zakúpiť 10 000 kusov modlitebnej knižky *My Daily Missal*, ktoré daroval jednotárskym spolkom. Hlavný úrad začal zbierku na pomník padlým členom IKSJ. Ku koncu roku 1945 mala IKSJ 64 781 členov a 29 965 členov v spolkoch Mládeneckého oddelenia. Druhá svetová vojna bola teda pre členov Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty tragickým obdobím, avšak rovnako aj obdobím hrdinstva jej členov. O život prišlo takmer 500 jej členov, ktorí ho obetovali za svoju novú vlasť.

M. JAVOR: AMERIKANISCHE SLOWAKEN DER ERSTEN KATHOLISCHEN SLOWAKISCHEN UNION IN DEN KÄMPFEN DES ZWEITEN WELTKRIEGS

Die Erste Katholische Slowakische Union (engl. *First Catholic Slovak Union*, Abk. IKSJ) gehörte zu den größten und einflussreichsten Organisationen der Slowaken in Nordamerika. Bereits 1890 de facto als Versicherungsgesellschaft auf Gegenseitigkeit gegründet, entwickelte sie sich schrittweise zu einer Organisation mit mehreren hunderttausend Mitgliedern und einem Vermögen von mehreren Millionen Dollar.

Die Beteiligung der amerikanischen Slowaken an den Operationen des Zweiten Weltkriegs stellt ein bisher wenig erforschtes Thema dar. Der vorliegende Beitrag zeichnet die Schicksale der Mitglieder der IKSJ vom Angriff auf Pearl Harbor im Dezember 1941 bis zu den Kämpfen im Pazifik 1945 nach. Es handelt sich um bislang unbekannte Lebenswege „unserer Landsleute“ im Dienst ihrer neuen Heimat. Ein Teil des Beitrags widmet sich den materiellen Leistungen der IKSJ in Form von Kriegsanleihen sowie der Finanzierung von Ambulanzflugzeugen, weiteren Flugzeugtypen, Fahrzeugen und Schiffen. Die Studie basiert auf der Auswertung des Archivs der Ersten Katholischen Slowakischen Union in Nordamerika sowie der Verbandszeitschrift *Jednota*.

Seit dem Eintritt der USA in den Zweiten Weltkrieg bekundete die IKSJ wiederholt ihre Loyalität gegenüber der Regierung und dem Präsidenten der USA. Ziel war es, die Organisation im bestmöglichen Licht darzustellen und jeglichen Verdacht auf staatsfeindliche Umtriebe oder Aktivitäten, die die Autorität der zuständigen Organe untergraben könnten, im Keime zu ersticken. Dieses Narrativ zieht sich durch nahezu jede Ausgabe der Zeitung *Jednota*. Unmittelbar nach Kriegsbeginn erwarb die IKSJ aus ihrer Hauptkasse Kriegsanleihen im Wert von 50.000 USD. Anfang 1942 kündigte der Vorsitzende Michal J. Vargovič die Organisation einer Spendensammlung für zwei Krankenwagen an, die später der US-Armee in Afrika dienten.

Im Jahr 1942 erwarb die IKSJ Kriegsanleihen im Wert von 100.000 USD in den USA und 40.500 USD in Kanada. 1943 folgten amerikanische Anleihen im Wert von 439.650 USD und kanadische im Wert von 108.000 USD. Ende 1942 dienten mehr als 4.000 Mitglieder der IKSJ in der US-Armee, von denen zwölf gefallen waren. Im Jahr 1943 kämpften bereits rund 8.000 Mitglieder der IKSJ für ihre neue Heimat, wobei die Zahl der Gefallenen auf 31 stieg. Die örtlichen Vereine organisierten Abschiedsfeiern für ihre einrückenden Mitglieder

¹²¹ *Jednota*, 5. apríla 1945, s. 1.

¹²² *Jednota*, 23. januára 1936, s. 5.

und feierten heilige Messen für die Soldaten. Die Wochenzeitung *Jednota* veröffentlichte regelmäßig Fotografien und Berichte über Mitglieder der IKSJ im Krieg. Mehrere Artikel waren Familien gewidmet, die vier oder mehr Angehörige in der US-Armee hatten.

Die IKSJ war auch durch hochrangige Offiziere in den US-Streitkräften vertreten. Im Juni 1942 wurde Jozef Hradel, Mitglied des Vereins Nr. 748 aus Niles, Michigan, zum Major befördert. Zu den Mitgliedern gehörte auch der Pilot eines B-24 Liberator-Bombers, Leutnant C. G. Scerback vom Verein Nr. 425 in Barberton, Ohio. Die IKSJ unterstützte zudem das Amerikanische Rote Kreuz mit 100.000 USD und förderte die Organisation U.S.O. durch Beiträge zur Einrichtung von Betreuungszentren für die US-Armee.

Insgesamt traten 8.919 Männer aus den Reihen der IKSJ in die Streitkräfte der USA und Kanadas ein, von denen 438 ihr Leben verloren. In dieser Studie werden ihre Schicksale und Lebensgeschichten detailliert dargestellt.

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions

Zápisnica z ročnej schôdze. Prvá Katolícka Slovenská Jednota v Spojených Štátoch Amerických. Cleveland, Ohio, 1941. Archív Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty, Cleveland, Ohio.

Zápisnica z ročnej schôdze. Prvá Katolícka Slovenská Jednota v Spojených Štátoch Amerických. Cleveland, Ohio, 1942. Archív Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty, Cleveland, Ohio.

Zápisnica XXVIII. konvencie. Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty v Spojených Štátoch Amerických vydržiavanej v dňoch 6. – 10. septembra 1943 v Morrison Hotel v Chicago, Illinois. Middletown 1943, Chicago, 194. Archív Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty, Cleveland, Ohio.

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

ADAMEC, Joseph. The Slovak Catholic Federation: A 65 Year Perspective. In: *Slovaks in America: A Bicentennial Study*. Middletown, Pa. 1978, s. 223 – 232.

BIELIK, František. Americkí Slováci a Andrej Hlinka. In: Bielik, František – Borovský Štefan (eds). *Andrej Hlinka a jeho miesto v slovenských dejinách*. Bratislava : DaVel, 1991.

ČULEN, Konštantín. *Slovenské časopisy v Amerike*. Cleveland, Ohio : Prvá katolícka slovenská jednota, 1970.

JAVOR, Martin. *Prvá Katolícka Slovenská Jednota v Severnej Amerike 1890 – 1945*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2025. 571 s.

KRAJSA, Michael John. *The rise of the first catholic slovak union in America: a fraternal society*. Cleveland, Ohio : First Catholic Slovak Union, 1973.

PAUČO, Jozef. *75 rokov Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty*. Cleveland, Ohio, 1965.

SUTHERLAND, Anthony. *A Century of Fraternalism. The First Catholic Slovak Union 1890 – 1990*, rukopis.

TYBOR, Martina. *Slovak American Catholics*. Cleveland, Ohio : First Catholic Slovak Union, 1976.

Dobová tlač/ Period print

Jednota, Úradný orgán Prvej Katolíckej Slovenskej Jednoty. Cleveland, Ohio, USA – roky 1941 – 1945.

O autorovi / About the author

Doc. PhDr. Martin Javor, PhD.

Inštitút histórie, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove

Ul. 17. novembra 1, 04001 Prešov

e-mail: martin.javor@unipo.sk

<https://orcid.org/0000-0002-2133-9818>